

Г. П. Джемұла, Т. Н. Долматова

Книга, за допомогою якої мамі, татусі,
дідусі чи бабусі зможуть навчити читати діточок

ВЧИМОСЯ ЧИТАТИ

ЧАСТИНА 1

Г. П. Джемугла, Т. Н. Лавренчук

ВЧИМОСЯ ЧИТАТИ

Навчальний посібник

Київ
МАЙСТЕР-КЛАС
2010

Передмова

У посібнику ви зустрінетеся з гномиком Крутем, який учиться читати (позиція дитини), та його дідусем, який послідовно, грамотно, ненав'язливо й цікаво вчить внучка читати (позиція дорослого). Їхня розмова — це зразок того, як можна знайомити дитину з буквами, складами, словами тощо. Тому перед початком занять дорослому слід детально опрацювати кожен урок.

Посібник пропонує мовні ігри, спрямовані на закріплення матеріалу та підтримання інтересу до навчання. Вивчення кожної нової букви відбувається у певній послідовності: «піймати» звук у слові, виділити його, дібрати слова з цим звуком, де він стояв би на початку, у середині, у кінці слова. Таким чином дитина вчиться чути звуки, правильно їх вимовляти (це готує її до грамотного написання слів у майбутньому). Після цього вона знайомиться зі значком звука — буквою.

Щоб краще запам'ятовувати образ букви, дитина має знаходити її зображення не лише на малюнку, а й у предметах навколо себе, поміщати таблички з буквами на відповідні предмети, як це робить Круть, малювати букви на папері, мокрим пальцем на дошці, паличкою на піску чи снігу, ліпити їх із тіста, пластиліну, викладати з гілочок, олівців, конструювати з дроту тощо.

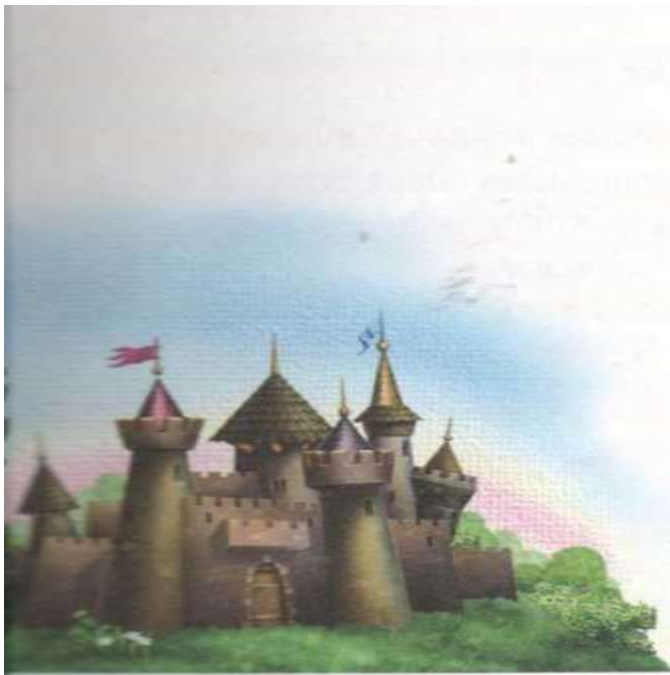
Дуже важливо навчити дитину правильно вимовляти приголосний із голосним при читанні, орієнтуючи на зливу вимову (**м-м-ма**, а не **ме-а** — буде **ма**). Слід «тягнути» приголосний звук, щоб він злився з голосним. Якщо це одразу не виходить, можна спершу називати букву голосного в складі, а потім уже весь склад: **а — ма, у — му**. Дорослі мають показати, як правильно читати слова з подвоєнням букв, з апострофом, з буквою **щ**, з **ьо, йо, дз** та **дж**.

Якщо в слові кілька приголосних букв стоять підряд, то ту, що стоїть перед злиттям чи на кінці складу, слід прочитувати (називати) окремо: **с-тав, пар-к**.

Звертаємо увагу на такі особливості української мови:

- 1) злито вимовляємо буквосполучення **дз** та **дж**, бо кожне з них позначає лише один звук;
- 2) твердо й лише трохи пом'якшено перед **і** вимовляємо **щ**, щоб звучали обидва звуки — [ш] і [ч];
- 3) протяжно прочитуємо подвоєння букв у словах;
- 4) якщо у слові є апостроф, то букву перед ним і після нього вимовляємо роздільно;
- 5) без відриву від попереднього приголосного прочитуємо **ьо**, бо **ь** позначає м'якість цього приголосного звука перед **о**;
- 6) як окремий склад читаємо буквосполучення **йо**, бо воно і є складом;
- 7) коротку паузу робимо перед комою, довгу паузу — на місці тире та двокрапки, понижуємо голос перед крапкою.

Хочемо висловити такі застереження:

1. Якщо дитина, прочитавши слова чи речення, майже нічого не запам'ятала, не панікуйте. На початковому етапі це нормально. З часом вона запам'ятовуватиме прочитане краще.
2. Майте терпіння. Не сваріть дитину за погане читання (вона й сама хотіла б читати краще!), не підганяйте її. Нехай читає повільно по складах, аби правильно. Темп читання залежить ще й від характеру дитини та її темпераменту.
3. Не примушуйте дитину читати упродовж тривалого часу. Результат буде тоді, коли вона читатиме 3–4 рази на день по 10 хвилин новий текст із великими малюнками й невеликими реченнями.

Читайте з дитиною — разом, по чергово, змагайтеся, хто прочитає краще, читайте дитині перед сном. Давайте їй можливість вибирати самостійно книжку, і згодом у вашій сім'ї з'явиться маленький читач.

З буквами на форзаці можна працювати так:

Називати кожен зображений предмет, виділяти у назві перший звук.

Дати відповіді на запитання.

1. У якому ряду зображено тварин? Що в них спільного, що відмінного?
2. Які з тварин живуть у лісі? У воді? У домі в людини? Які вміють плавати? Літати?
3. Які машини зображено? Для чого вони служать?
4. Хто з ким (серед тварин) може дружити? Хто ворогує?

Про кого із зображених тварин можна сказати, наприклад, так: «Живе в лісі, їсть рослини, має роги?»

Про що можна сказати так: «Росте на хвойному дереві, має в собі зернята?»

Можна придумувати свої загадки про зображені предмети. А можна працювати й інакше — більше творчості!

*З повагою
Автори*

Любий друже!

На сторінках цієї книги ти познайомишся з гномиками Крутем та Сидем, разом із ними вивчиш букви й навчишся читати. Ти побачиш, що це цікаво, адже поруч будуть дідусь-гном та твої батьки чи вихователі. Отже, давай знайомитися.

4

Це гномик Круть. Сьогодні в нього велика радість: приїхав дідусь. А з дідусем гномику завжди дуже цікаво. Дідусь так багато всього знає і вміє! І книжок багато із собою привіз!

Упродовж усього дня Круть не відходив від дідуса, а перед сном попросив його почитати казку.

— Я, внучку, окуляри свої десь загубив. То, можливо, ти сам мені почитаєш?

— Та я, дідусю, не вмію.

— Це ж як? — здивувався дідусь.

— Та букв отих так багато, що як їх і запам'ятати?

— А ти хотів би навчитися читати?

— Звичайно, хотів би! Але в мене нічого не вийде, я вже пробував. До того ж це нецікаво!

— А разом зі мною?

— Та можна спробувати...

— То починаймо.

Урок 1

- Нічого особливого, Крутю, я тобі не розповім, — сказав дідусь. — Будемо звуки вимовляти та букви вчити.
- А-а-а, — протягнув гномик.
- От ти, Крутю, сказав «А-а-а», бо розчарувався. А коли ще люди кажуть «А-а-а»?
- Ну, як здогадуються про щось.
- І як вони тоді вимовляють цей звук?
- А-а-а, — повторив Круть.
- А якщо лікар хоче подивитися горло?
- А-а-а.
- Як співають цей звук, коли заколисують дитину?
І Круть показав.

Покажіть і ви.

- Отож про звук [а] ми й поговоримо! Вимов, Крутю, слова «автобус», «дошка», «клас». Чи є в них звук [а]?
- Є, дідусю, у слові «а-а-автобус» він стоїть на початку, у слові «дошка-а-а» — на кінці, а в слові «кла-а-ас» — у середину заховався! Я спеціально його тягну, щоб добре чути було!

А-а-а

— А в назвах зображених предметів є звук [а]?
Якщо є, то де він стоїть?

— Вимов, Крутю, звук [а], підставивши руку під підборіддя.

— О, дідусю, підборіддя вдарило мене по руці.

— Це тому, внучку, що вимові звука [а] не заважають ні язик, ні губи, ні зуби. Він спокійно розкриває нам рот, звучить, можна сказати, на весь голос, і зветь його голосний. Це наш перший знайомий — голосний звук [а].

Розглянь малюнок.
Що роблять діти?
Як ти гадаєш,
яку пісеньку
вони співають?
Дай дітям імена
зі звуком [а].

6

— Для позначення звуку [а] на письмі, — продовжував дідусь, — є дві букви: велика **А** й маленька **а**.

— А нащо йому аж дві букви, дідусю?

— Часом перше слово почати треба, імена людей, наприклад, написати — от і стає в пригоді велика буква **А**. Ну а маленька стоїть у середині слова, у кінці, на початку слова. На початку може стояти і велика, і маленька **а**.

Круть написав на аркушах паперу букву **А** й прикріпив до всіх предметів у домі, у назві яких є цей звук.

[а] **А а**

Послухайте вірш.
Скільки в ньому звуків [а]
та букв **А а**?

Айстри вранці полива
Працьовита буква «а».

Г. Джемуга

8

Урок

2

— Ну як, є риба? — запитав Круть дідуся, коли той повернувся з риболовлі.

— Та тільки один окунь. Отакий! — розвів дідусь руки.

— Один отакий окунь? — здивувався Круть. — Ого!

— Щось у тебе, внучку, усі слова з одного звука починаються:

— О-о-один о-о-отакий о-о-окунь!

— Справді, усі слова починає звук [о], а в слові «о-о-ого-о-о» ще й на кінці чути [о], — зрадив Круть.

— А чи чути цей звук, Крутю, у словах «сорока», «сосна», «ялинка», «дуб», «осика», «озеро»?

— У двох словах, дідусю, цей звук чути один раз, у двох — жодного разу, а ще у двох він прозвучав аж двічі!

— Так, Крутю. А чи можна цей звук назвати голосним? Перевір, — запропонував дідусь.

— Звук [о] теж розкриває рот, вимові його ніщо не заважає. Отже, він голосний.

Які слова мав на увазі Круть?

А які слова зі звуком [о] знаєш ти?

— От ти й навчився, Крутю, визначати голосний звук. Подивися навколо, знайди і вкажи предмети, у назві яких є звук [о].

* Круть назвав такі слова: «вікно», «обруч», «годинник», «ложка», «ліжко».

Розгляньте малюнок.
Укажіть, де стоїть звук [о]
(на початку, у середині чи в кінці)
у словах, які називають
зображені предмети.

[о] О о

9

— А ось як виглядають велика й маленька букви О о.

— Та вона ж схожа на колесо, обруч, бублик, окуляри, каблучку! Цю букву зовсім неважко запам'ятати!

— Ну, тоді слухай вірш про букву О. Скільки разів ти почуєш звук [о]?

Знайди букву О
в словах вірша.

«О» купила олівця
І малює без кінця.

Г. Джемугла

До Крутя прийшов його друг — гномик Сидь. Поставили гномики стільці один за одним — гарний вийшов потяг.

— У-у-у! — завів Сидь.

— Між іншим, — сказав Круть, — [у] — це звук такий. Він голосний. Є він у словах «беру», «сиджу», «рука» — і в кінці слова, і в середині, а от знайти слово, де [у] стоїть на початку, я не можу.

— До умивальника, хлопці! — покликав дідусь.

— О, у-умивальник! Ура! — зрадів Круть.

— А ще «удав», — підказав Сидь.

— А от вам ще слово з [у] — указка — це така довга паличка, якою щось показують, — сказав дідусь.

Гномики відійшли від умивальника.

— Ну, хлопці, помили руки? Ось ваш рушник, і до столу — до супу з пампушками! — сказав дідусь і додав:

— Хто з вас підрахував, скільки разів я вимовив звук [у]?

Круть назвав число шість, а Сидь — сім.

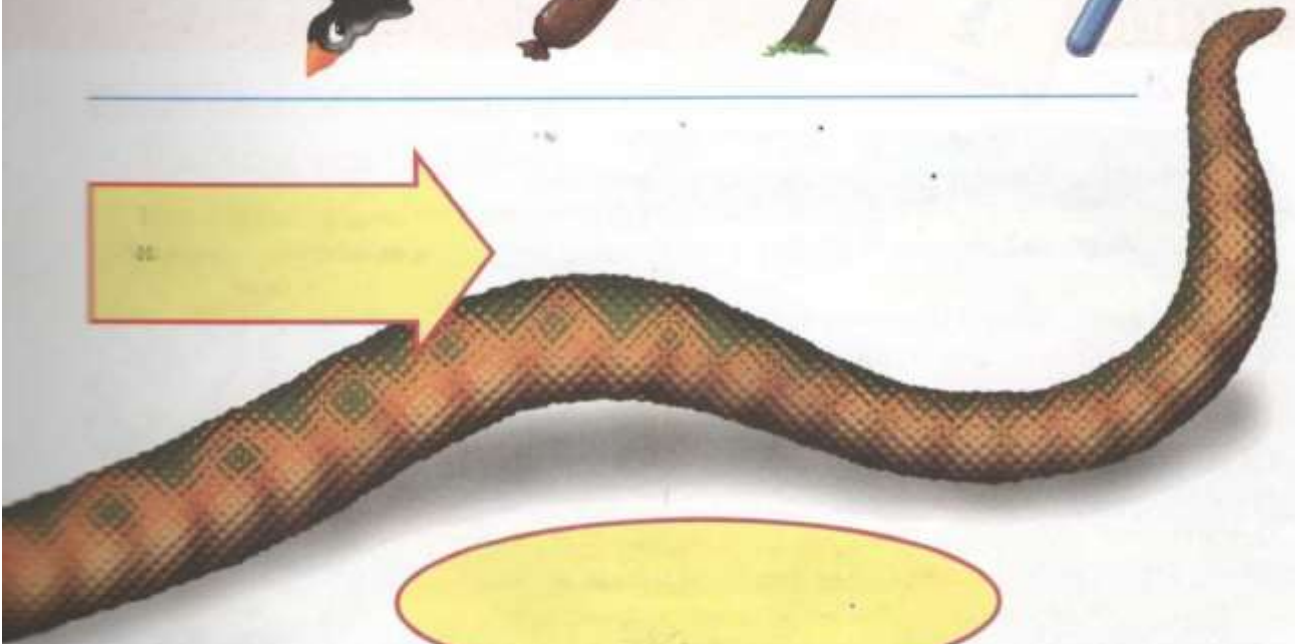
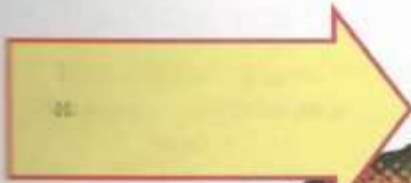
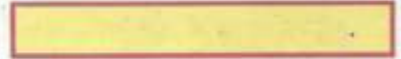
А що вийшло у вас?

[y]

Уу

на букви Уу.
л ?
ис ?
п ?
в ?

12

Урок

4

Коли дідусь зайшов до будиночка, то побачив, що скрізь увімкнене світло, а Круть із Сидем малюють.

— Е-е-е, хлопці, — сердито сказав дідусь, — електрику треба економити!

— Ой, дідусю, вибач! Це ми ненавмисне, ми так захопилися, що й не звернули увагу на освітлення.

— То повторюйте за мною: «Е-е-електрику тре-е-еба е-е-економити!»

Повторили гномики ці слова і здивувалися: у кожному з них є звук [e]! Виявилось, що й цей звук голосний!

Стали гномики добирати слова, де [e] стоїть у середині слова: мед, день, пес. Далі зі звуком [e] в кінці: добре, старе, мале, нове...

Попрацуйте так і ви!

Розгляньте малюнки предметів.
Чи є в їхніх назвах звук [e]?
Де саме в слові він стоїть?

— А позначають цей звук ось такі букви — **Е е**.

[e] **Е е**

— Щось не схожі вони одна на одну...
— Одна на одну — ні, а на які предмети вони схожі?

Знайдіть на будиночку букву «Е».
Викладіть її паличками,
а маленьку «е» — ниткою.

Послухайте
вірш про букву Е.
Які ще знайомі
звуки ви почули?

13

Ельф говорить букві «е»:
— Я навчу літати тебе.

Г. Джемуга

Круть розвісив аркушки паперу з буквою Е е
на предметах, у назві яких є звук [e].

Розвісьте й ви.

Виліз Круть на дерево. Гілка обламалася, і він упав, роздер штанці, обдер коліно, ще й загубив ножика.

— И-и-и! — плакав гномик, ідучи додому.

— Чого це ти, Крутю, так негарно плачеш? — запитав дідусь. — Ногу ми підлікуємо, штани зашиємо, ножика знайдемо! А ти: «И-и-и!»

Хоч і боляче було, але Круть розсміявся.

— І справді, негарно плачу. Цей звук такий негарний, хоч і голосний!

— Негарних звуків, Крутю, не буває. Ось послухай, як він у словах звучить: МИ, ТИ, ВИ, МИЛИ, ВИШИЛИ...

— А ти скажи, дідусю, мені словечко, де він попереду стоїть!

— Та таких слів дуже мало: ива — плакуча верба так називається, ИСТИК — паличка для чистки плуга, ирій — теплі краї, куди відлітають птахи.

Чи є в назві намальованих предметів цей звук? Хто тут зайвий і чому?

— О, то це цікавий звук! А які букви його позначають?
— А ось які — **И и**.

[и] **И и**

— Вони дуже схожі між собою.
Тільки треба запам'ятати, у який бік паличка.

Викладіть цю букву паличками.

— Дивись, внуку,
на що схожа буква И.

Послухайте
вірш про букву
И.

15

Букви всі бажають «И»:
— Величезною рости!

Г. Джемела

Круть розвісив на предметах аркушки паперу з буквою И.

Круть і дідусь вирішили прикрасити ялинку, що росла у дворі.

— Чим будемо прикрашати?

— А я прапорців наріжу, зроблю з них гірлянду, ланцюжків наклею.

— Ну, то роби, а я зараз повернуся.

Коли дідусь повернувся, то виклав на стіл яскраві скляні іграшки.

— Іграшки! Іграшки! — Круть стрибав і плескав у долоні.

— А яким звуком починається це слово? — запитав дідусь.

— [і]! Він голосний! Є цей звук у словах дідусь, лід, сніг!

— А на початку слова?

— Іскра, ікра, Іра, Ігор.

— А в кінці?

— Молодці, прапорці.

— Молодець, Крутю.

- А букви ж як виглядають?
- Ось так — І і.

Роздивіться, на що схожа буква «і».

[і]

Послухайте вірш.
Назвіть слова
із буквою і.

«І» виховує індика:
— В тебе вдача
трохи дика!

Г. Джемула

Розгляньте
малюнки.

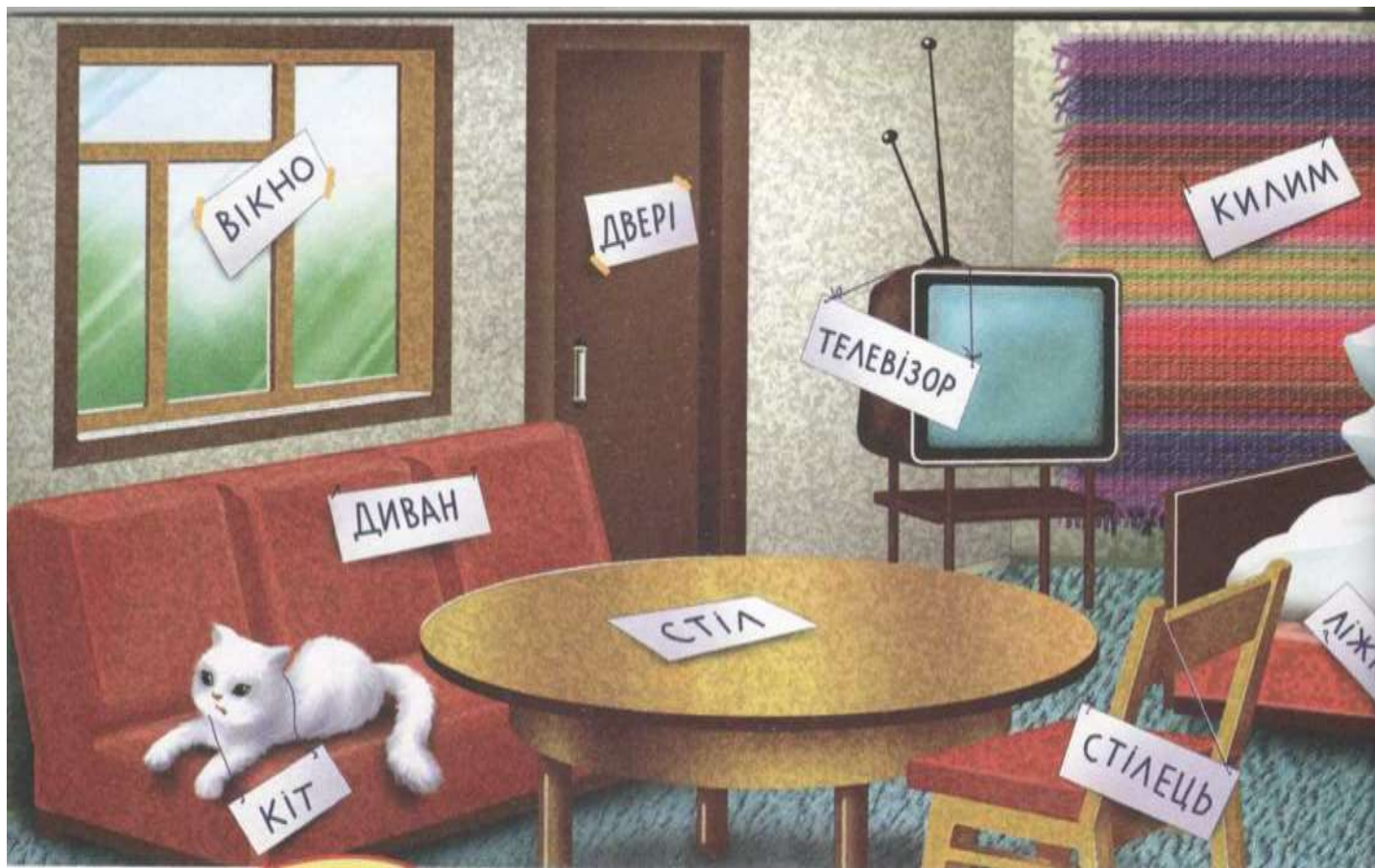
Назвіть зображені предмети.
Поміняйте звуки, як показано під малюнками.
Які слова утворилися?

с а н и
с и н и
с и н
с о н

_ и _
_ у _
_ а _

_ а _ _
_ и _ _
_ у _ _

18

Розгляньте малюнок.

Розкажіть, чим закінчився день Крутя. Перевірте, чи правильно Круть розвісив папірці з буквою **ї**. Куди ще слід їх почепити?

Повторюємо букви.

А а О о У у И и Е е Ї ї

Розгляньте малюнки, «прочитайте» слова.

Лев

Кит

Дім

Білка

Гілка

_ е _	_ и _	_ і _	_ і _ а	_ і _ а
_ и _	_ і _	_ и _	_ у _ _	_ а _ _
_ а _ а	_ у _	_ а _	_ а _ _	_ о _ _
_ _ и	_ _ и	_ у _ а		

Розгляньте, якого листа «написав» гномик Круть гномику Сидю.

Розгляньте малюнок.

Як ви гадаєте, про що розмовляли котик і песик? Придумайте їхню розмову й перекажіть її.

У що граються букви? Чи любите ви гратися в хованки? Чому? Знайдіть на малюнку всі вивчені букви. Розкажіть, куди яка буква заховалася.

Дідусь і Круть пішли по гриби. Але їстівних грибів не було видно: хтось їх попередив, щоб заховалися. Зате великий гарний мухомор стояв на стежці.

— А я знаю, дідусю, чому його звать мухомором, — сказав Круть, — він мух морить.

— Так, Крутю, а чи можеш ти визначити перший звук у словах «муха» й «мухомор»?

— М-м-муха, м-м-мухомор, — протягнув Круть. — Це звук [М]! Він, мабуть, теж голосний.

— А це ми зараз перевіримо. Підстав руку під підборіддя й вимов цей звук. Ну як?

— Та от губи закриваються, наче не хочуть його випускати, і по руці підборіддя не вдарило.

— Так, Крутю. Цей звук не голосний, він не звучить на повний голос саме через те, що губи не розтуляються. Він приголосний. А тепер визнач перший звук у слові «місто».

— М-м-місто, — протяг Круть. — Яюсь м'яко звучить!

— Це ти правильно сказав, Крутю. — У словах «муха, мухомор» приголосний [М] твердий, а в слові «місто» — м'який.

— [М] — [М'], [М] — [М'], — заспівав Круть.

— Розподіли на дві групи за твердістю-м'якістю звуків [м] та [м'] слова: мірка, мир, мак, муха, зима, зимі, самі, сам.

Круть розподілив так:

з м'яким звуком [м'] — мірка, зимі, самі;

з твердим звуком [м] — мир, мак, муха, зима, сам.

А як зробили це ви?

Розгляньте малюнок.

Визначте місце звуків [м], [м'], якщо вони є в назві цих предметів.

[М]

М М

- Звуки [М], [М'] позначаються буквою **М м** (ем).
- Ці букви схожі між собою, як дві краплі води.
- А на що вони схожі, Крутю?
- На дві гори, що стоять поряд.
- А на що ще?

Розгляньте
малюнки.

22

Віршик про букву **М**.

Рве малину буква «**ем**»
На варення та на джем.

Г. Джемула

Дідусь продовжував:

— А а, О о, У у, И и, І і, М м — це букви. Ам, ом, ум, ем, ім — це СКЛАДИ, тобто частинки, з яких складають слова.

— Ма, мо, му, ми, ме, мі — це теж склади? — запитав Круть.

— Так, онучку, склади.

— А я знаю, з яких вони слів: «ма» зі слова «мама», «мо» — зі слова «МОЛОКО», «му» — зі слова «МУЗИКА»...

— Молодець, Крутю. Цікаво, які слова з цими складами доберуть діти. А тепер повчимося читати. Якщо першою стоїть буква голосного, а другою — буква приголосного, то треба по черзі називати кожну букву: ом, ум.

— А якщо першою стоїть буква приголосного?

— Тоді треба злито вимовляти звуки цих букв. Наприклад: мо, му.

— А якщо три букви в одному складі, наприклад: «мім»?

— Тоді звуки перших двох букв вимовляй злито, а третю прочитай, як окремий звук. Тепер повернися, Крутю, до складів і прочитай їх. У тебе вийде!

ма-ма	ми _ о
ма-мо	_ а _ _
ма-ми	_ _ _ і
ма-мі	
ма-му	
му-му	_ ама
ме-ме	_ о _ _
е-му	_ и _ _
ми-мо	
ма-мам	

— А це, дідусю, як читати — дві однакові букви підряд!

— Це називається подвоєнням букв. Його слід читати, «тягнувши» звук.

Прочитав Круть склади, а потім і слова.

— Сьогодні я познайомився з приголосними звуками [м] та [м'], з буквами М м, складами та зі словами, — хвалився Круть гномику Сидю.

— Вітаю тебе, Крутю, з початком читання, — жовив дідусь.

Дуже радів гномик із цієї нагоди!

Тільки сів Круть малювати, як почув стук, наче у двері:
«Тук-тук!»

Підбіг до дверей, глянув — нікого. Тільки до столу — знов «тук-тук!». І так кілька разів. Розсердився Круть. А дідусь пояснив йому, що то дятел стукає в деревину. На дятла — чого сердитись?

— Дятел, тук-тук... Тут, дідусю, спільний звук є — [т]! Вимовляєш його — язик до зубів пристає. Ясно, що він приголосний!

— А от твердий чи м'який?

— Це ще я не дуже вмію визначати, дідусю.

— То вимовляй у парі [т] – [т'].

— О, тепер ясно, що в словах «дятел», «тук-тук»

[т] твердий.

— А в словах «тік», «путь», «пальто»?

Доберіть слова, де [т]–[т'] стояли б на початку, у середині, у кінці слова.

Круть дібрав: торт, тісто, порт, хотів, п'ять, лото.

ТРОЯНДА

А ви що скажете, діти?

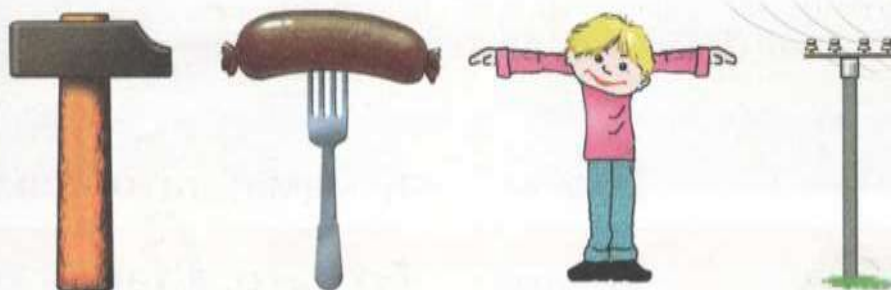
А ви?

— Подивися, Крутю, як виглядають букви на позначення звуків [т, т']. Ось так — **Т т** (те), — сказав дідусь.

[т] **Т** **т**

— Дідусю, ці букви дуже схожі на молоточки!
— Так, а на що ще вони схожі? Подивися.

25

— Послухай вірш. Скільки в ньому звуків [т] та [т']?

Знайди в словах
букву **Т**.

Буква «**те**», куди не йде,
За собою **т**інь веде.

Г. Джемула

— Читай, Крутю, склади, називаючи букви:

от, ат, ут, ет, ит, іт.

— А тепер злитно читай інші склади:

то, ту, ти, те, ті, та.

Читай слова з буквою Т.

та	о-та	там	тут
то	о-те	Том	ми-ти
та-то	ме-те	То-ма	то-мат

— О, дідусю, тут у двох словах є велика буква Т, і ці слова називають імена!

— Так, Крутю, перша буква імені, так домовились, записується великою. Кожне слово щось називає, а якщо слова хочуть про щось запитати, про щось розповісти, то вони об'єднуються в речення. Реченнями ми розмовляємо.

■ Слова а, мама, тато, там, тут.

■ Речення Тут тато, а там — мама.

У Томи Том.

■ Значки (.) крапка, (—) тире, (,) кома.
До крапки голос понижується.
Кома означає коротку паузу, тире — довгу.

— А чого, дідусю, слова «тут» і «у» теж починаються з великої букви? Це ж не імена.

— Так домовилися позначати перше слово речення. А кінець речення позначають крапкою (.), знаком питання (?) чи знаком оклику (!).

Чи є такі слова: атоТ, матоТ? Переставте букви так, щоб утворилися слова.

— Ну, Крутю, що новенького ти довідався? — запитав дідусь.

— Я знаю, що із слів складаються речення, — відповів гномик. — Я теж розмовляю реченнями. А ще, дідусю, я довідався про таку цікаву річ: імена та перше слово речення пишуться з великої букви!

— Молодець, внучку, ти хороший учень.

Урок 9

27

Дідусь учив Крутя вимовляти скоромовку.

Спробуйте й ви.

— Лось — у ліс, а з лісу — лис.

— Лось, ліс, лис... Тут перший звук то [л], то [л']. Вони приголосні, я перевірів. Приголосний твердий [л], і приголосний м'який [л'].

— Так, Крутю. Давай пограємо: я називатиму слова, а ти повторюй кожне за мною, і якщо там є [л] — плескай у долоні, якщо [л'] — усміхайся.

Пограйте й ви.

А слова такі: лама, пляма, прямо, ключ, плече, клуб, коні, сіль, сокіл, грибок, кеглі.

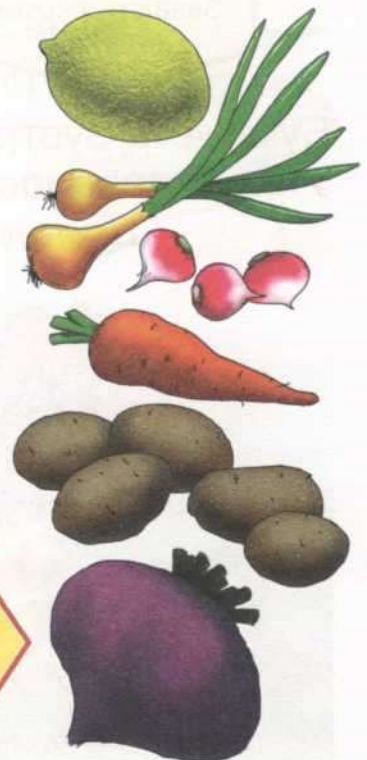
Розгляньте малюнки.

Чи є в назві цих предметів звуки [л, л']?

Знайдіть зайвий предмет.

Назвіть решту зображених предметів одним словом.

Доберіть слова з [л, л'] на початку, у середині, у кінці слова (з назв іграшок, меблів, взуття, одягу).

— А тепер подивися, Крутю, і запам'ятай букви на позначення звуків [л, л']. Ось вони — **Л л** (ел).

[л] **Л л**

Розгляньте малюнки.
На що вони схожі?

28

Послухайте вірш.
Знайдіть у ньому
букву **Л**.

Букві «ел» зустрівся лось —
Утікати довелось!

Г. Джемула

■ Склади	ал – ла	мла	мти
	ол – ло	тла	лті
	ел – ле	лма	алм
	ил – ли	лта	улт
	ул – лу	млу	етм
	іл – лі	лме	ілт

■ Слова	ма-ла	ми-ло	ма-ло	лі-то	Ем-ма
	ма-лі	ті-ло	ма-ле	ле-ти	Ал-ла Ел-ла

■ Речення

Ми мили малу Аллу.
Мала Алла мила.
Алла мила Еллу.

Розкажіть, чому деякі слова в цих реченнях написані з великої букви та як позначено кінець кожного речення.

Прочитайте слова зліва направо й навпаки.

милим, мамам

Прочитайте пари слів. Що цікавого ви помітили?

мала — лама
тіло — літо

Розкажіть, чим відрізняється літо від зими.

— Це вже я, дідусю, знаю аж 9 букв! — радів Круть.
І він назвав усі букви. Зробіть це й ви.

— От ми, дідусю, із Сидем сперечаємося, — сказав Круть. — Тут написано речення, так він каже, що треба читати «Міла ма́ла», тобто, щось у неї було. А я кажу, що читати слід «Міла ма́ла́». Хто, на твою думку, правий?

— Щоб не було суперечок, треба над словами ставити ось такий значок — «'», знак наголосу. Він показує, що слід сильніше виділяти голосом звук [а] у складі «ла» чи звук [а] у складі «ма». А щоб правильно визначати його місце в слові, треба навчитися виділяти наголошений звук, тобто ставити наголос.

— А як це робити?

— По-різному. Можна вимовляти слово здивовано, можна викрикувати слово, так, наче воно гуляє у дворі, а ти його додому кличеш. Можна по черзі наголошувати кожен голосний у слові й слухати щоразу, чи правильно воно звучить. Отже, повчимося ставити наголос.

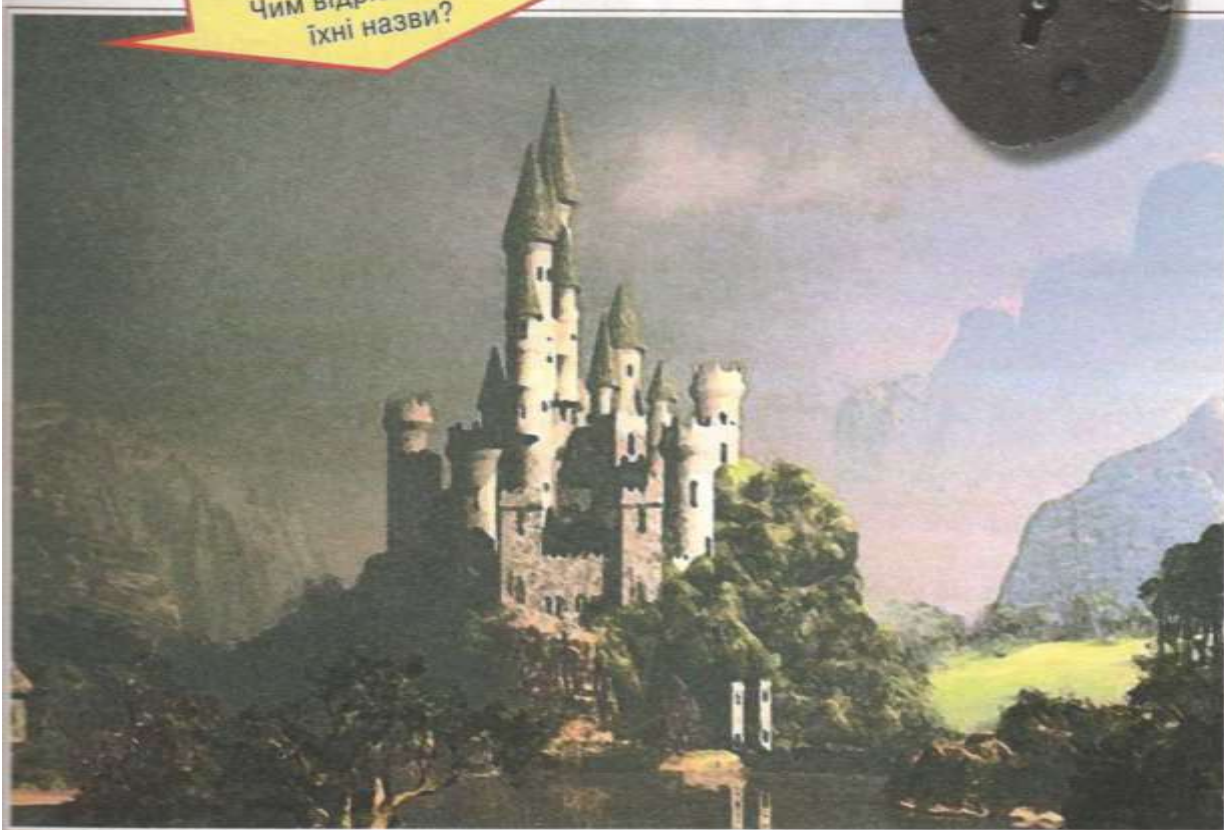
Розгляньте малюнки, назвіть слова, виділіть наголошені звуки.

— Я тобі, Крутю, називатиму слова, а ти їх вимовляй, спершу наголошуючи перший склад, далі — другий, і, нарешті, третій: картина, шуміти, літачок, зелений. Назви в кожному слові наголошений склад. Пограй у таку гру із Сидем і надалі, читаючи слова, дивись на знак наголосу.

Розгляньте малюнки.

Назвіть зображені предмети. Чим відрізняються їхні назви?

31

Зранку Круть не відставав від дідуся:

— Дідусю, можна мені до Далекого лісу?

— Ні.

— А я хочу!

— Ні.

Усе «ні» та «ні»! Коли Круть попросив уп'яте, то дідусь сказав дуже суворо:

— Ні, ні й ні!

— Не люблю я це слово «ні». А слова «так» у тебе сьогодні нема?

— Нема.

— І слово «нема» я не люблю. Бо слова «ні» й «нема» все заперечують.

— Не такі це й погані слова, Крутю. До Далекого лісу одному не можна, через кілька днів ми туди разом підемо. Якщо ж людина вміє себе спинити словами «ні» й «нема», значить, вона все розуміє й не капризує.

— А я, дідусю, усе розумію й не капризуватиму.

— Тоді назви мені перші звуки в словах «нема» та «ні».

— У першому слові твердий приголосний [н], а в другому — м'який [н'].

— Правильно. Давай пограємося, як раніше: я називатиму слова зі звуками [н] та [н'], а ти плескай на твердий звук, а на м'який — усміхайся. Тільки не забувай спершу повторити за мною кожне слово: ноти, небо, Нюра, клітка, лазня, сьогодні, кінь, кордон.

Позначають звуки [н] та [н'] букви **Н н** (ен).

[н] **Н н**

На що ж вони схожі?

33

Послухайте вірш.

Полічіть у ньому букви **Н**.

Буква «**ен**» малює небо.
Сонце є, а хмар **не** треба.

Г. Джемула

— У букви «ен» у цьому вірші гарний характер, — сказав Круть.
— Так, Крутю. Намалюй картинку до цього віршика.

Зробіть це й ви, діти.

Читаємо

■ Склади	ан–на	он–но	ун–ну	ен–не	ин–ни
	ін–ні	лу	мі	лі	ні
	на	ли	ми	ма	но
	ти	нла	лант	нта	танл
	мни	малт	мне	тамл	мну
	тулм				

■ Слова	Лі-на	А-лі-на	На-та	Ін-на	О-ле-на
---------	-------	---------	-------	-------	---------

- А чому слова написані з великої букви?
- Це імена, дідусю!
- Молодець!

■ Речення Ніна і Ліна малі.
На лану Таміла.

■ Текст

— А тепер будемо читати ТЕКСТ. Це кілька речень. У тексті всі речення пов'язані між собою за змістом. Він може мати ЗАГОЛОВОК.

Скільки речень у цьому тексті? Поміркуйте, чому в Антона малини мало.

34

Малина

У тата — малина, у мами — малина.
А в Антона малини мало.

Урок 12

35

Дідусь і Круть ішли берегом річки. Навкруги стрибало безліч жабок.

— Щось вони, дідусю, мовчать. Можна, я за них трохи поквикаю?

— Квакай, якщо хочеш.

— Ква-ква-ква, — розійшовся Круть.

— А я, внучку, буду квакати інакше, — мовив дідусь. — Ось послухай: ква — морква, ква — квартира, ква — кватирка.

— Ква — квас, ква — квасоля, — підхопив Круть.

— Молодець, Крутю. А яким звуком починаються ці слова?

— [к] — твердий приголосний, — сказав Круть.

— А чи назвеш ти слово з [к] — ж'яким?

— Кіно, такі, кілометр, кілограм. — назвав Круть.

Спробуйте й ви, діти.

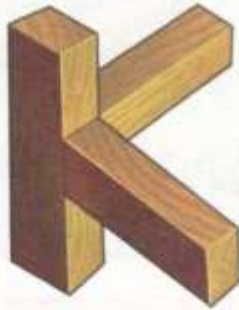
[к]

К к

Ось такими буквами — **К к** (ка) позначаються на письмі звуки [к] і [к'].
На що схожі ці букви?

Розгляньте
малюнки.

36

Вивчіть віршик про букву **К**.
Намалюйте картинку
до цього вірша.

За комп'ютер сіла «ка».
Бач, розумниця яка!

Г. Джемела

■ Склади	ак-ка	кла	алк
	ок-ко	кло	олк
	ук-ку	клу	улк
	ек-ке	кле	елк
	ик-ки	кли	илк
	ік-кі	клі	ілк

З'єднайте слова з відповідними малюнками.

Малюнки до слів

- **Слова**
- КО-ЛО
 - кі-НО
 - кіТ
 - та-ке
 - ка-ли-на
 - кіТ
 - ку-лі
 - клен
 - так
 - лі-ки
 - клин
 - танк

- **Речення**
- У Каті котик.
 - Коло тину клен.

Коти

У Каті кіт Микита. У Колі котик Тимко.
Котлети — Микиті, молоко — Тимку.

Який із котів,
на вашу думку,
старший?

38

Знайдіть на малюнку
Тимка.

- Гарна буква в нас сьогодні, дідусю!
- Я її люблю найбільше, бо вона моє ім'я починає!
- Назви-но її правильно, Крутю.
- Буква «ка»!
- Пригадай, як називаються ось ці букви:

Л л М м Н н Т т Е е

Пригадайте й ви, діти.

Урок 13

39

Сів Крутю на руку якийсь літунчик.

— Ти хто? — запитав Круть.

— Я ж-ж-жук!

— У мене, дідусю жук, якийсь жук, він сам мені про це сказав!

— Ї що, прямо словами говорить?

— Ні, він жужкає!

— А досліди-но перший звук у слові «жук»!

— Приголосний, твердий, дідусю!

Ще й шипить!

— За те його шиплячим називають.

Чи можеш ти, Крутю, знайти слова з м'яким [ж']?

— А чого ж? Будь ласка: ножі, коржі...

— Молодець, Крутю. Отже, граємо.

Лови звуки [ж] та [ж']:

Жінка, живий, шина,
ночі, жоржина, живіт,
ліжко, шапка, ніжка.

— Букви на позначення цих звуків ось такі — **Ж ж** (же).

[ж]

Ж ж

— Вони теж схожі на жука!
— А на що ще вони схожі? Подивись.

40

Вивчіть вірш про букву **Ж**.
Полічіть, скільки в ньому
таких букв.

Жук дивується: «Невже
Схожий я на букву «**же**»?!»

Намалюйте картинку до вірша.

Читаємо

Склади

аж-жа	лжа	алж
ож-жо	кже	ежк
уж-жу	нжі	інж
иж-жи	жму	ужн
еж-же	жне	енл
іж-жі		

Слова

ка-жа́н	жі-то
ніж-на	жа-лі-ти
ка-же	но-жі
ло́ж-ка	жа-лі-ти

Речення У Жанни лижі.
Коло калини літали кажані.

Текст

— Прочитай, Крутю текст. Зверни увагу на те, що кінець двох останніх речень позначений знаком оклику (!). Читати їх слід із більшою силою голосу, — сказав дідусь.

Жуки та метелики

Метелики літали на лужку.
Малі, крила ніжні, ніжки тонкі.
Літали та літали. А жук каже:

— Ну ж меткі! Ми, жуки,
так не можемо!

Перечитайте,
що сказано про метеликів.
Розкажіть, що можуть
робити жуки.

Перевірте, чи пам'ятаєте ви вивчені букви.
Працюйте за зразком, поданим у верхньому рядку.

	а	м	о	н	л	к	и	т	е	ж	і
жИТО			+				+	+		+	
межа́											
літак											
калина											
ожи́на											
ліжко											

— Ну, Крутю, що новенького було сьогодні?
— З'явилася нова буква — Ж («же»), а позначає вона шиплячі звуки [ж] та [ж']. І ще: на кінці речення з'явився новий знак — знак оклику. А вказує він на те, що читати треба, як ти сказав, «з більшою силою голосу»!
— Ти мене радуєш, Крутю!

До Крутя прибіг задиханий Сидь.
Прибіг і закричав:
— Р-риба, р-рак, тр-р-р-актор-р-р!
— Що з тобою, Сидю?
— Так я ж навчився «р-р-р» вимовляти.
— Вітаю тебе, молодець! Тільки дивись,
тигром не стань. А як вийшло, що ти цього
навчився?
— Сам не знаю, якось випадково.
Зате тепер я вже всі звуки вимовляю!
— А чи знаєш ти, Сидю, що [р] —
це твердий приголосний звук? А ще є м'який [р'].
І гномики разом заспівали [р-р'], [р-р'].
А потім грали в слова — то Круть загадує,
а Сидь плече в долоні, ловить звуки [р]
або [р'], то навпаки.

Пограйте й ви, діти,
так само в парах.

Дідусь показав гномикам букви, якими позначають звуки [p] та [p']. Ось вони — **P p** (ep).

[p] **P p**

Розгляньте малюнки.
На що схожа буква **P**?

43

Послухайте вірш.
Скільки в ньому
букв **P**?

Розгляньте малюнок,
Назвіть предмети, у назві
яких є [p] чи [p'].

— Букву «ep», — говорить **рак**, —
Не навчусь писати ніяк.

■ Склади	ар-ра	кра	арк
	ор-ро	кро	орк
	ур-ру	рту	утр
	ер-ре	тру	ерт
	ір-рі	кре	ікр
	ир-ри	мрі	имр

■ Слова	ра-ма	рот
	ра-на	кріт
	ру-ка	ро-ки
	рі-ка	кро-ки
	ри-ти	ри-ли

■ Речення Мамині **ру**ки ніжні.
Ромі три роки.

Прочитайте слова зліва направо й навпаки.

З'єднайте слова з відповідними малюнками.

око сир кут рак корок

Прочитайте текст

Текст

Жарко

Літо. Рома і Марина коло жоржійн.

Рома каже:

— Мені жарко.

А Марина:

— Мені теж. А жоржинам жарко?

Що б ви відповіли
Марині?

...Сидь так розійшовся казати «р-р-р», що почав цей звук вживати й там, де не слід — замість [л] та [л'] вимовляв [р] та [р']. Довелося Крутеві його виправляти.

Зробіть це й ви.

Рак, рама, корона, жарко, різко, орені, орёр.

— Який це сильний і грізний звук, дідусю. Ним можна передавати, як грім гримить, трактор тарахкотить... Я давно вмю звуки [р] та [р'] вимовляти. Ї дуже радий за Сидя. Давай, дідусю, йому на згадку про цей день зробимо подарунок, у назві якого є ці звуки.

Ї Круть із дідусем подарували Сидю іграшковий...

А що ще можна йому
подарувати? Намалюй
у зошиті.

Круть не дуже дружив із сусідськими гусями. Точніше, з ним чомусь на дружили гуси. Може, тому, що в нього є довга лозина? Сьогодні ж Круть був без неї, і гусак підігнав його аж до ганку.

— Ну й противний цей гусак, — жалівся гномик дідусеві. — І нащо його природа створила?

— А може, якась користь від нього все-таки є? Задумався Круть і сказав:

— По-друге, він учить мене, що біля гусей не слід ходити без лозини.

— А що ж по-перше, Крутю? — запитав дідусь.

— А по-перше, він познайомив мене з новим приголосним звуком, ось послухай: «Сьогодні гусак сильно сичав». У кожному слові є звук [С] або [с'].

— А чи справді в кожному слові?

— Так, у першому слові [с'], у трьох словах [С].

Про які слова
говорить Круть?

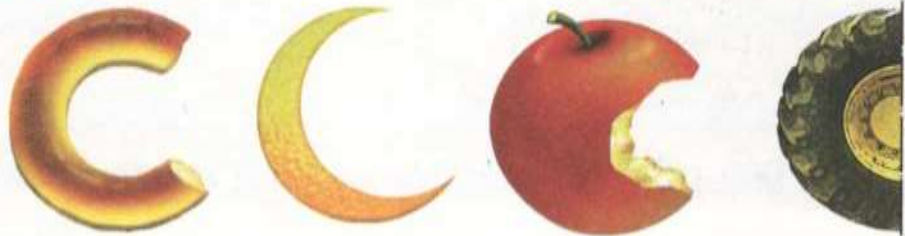
— А якими ж буквами позначають ці звуки? —
запитав гномик.

Ї дідусь показав букви **С с** (ес).

[с] **С с**

Розгляньте,
на що вони схожі.

Вивчіть віршик
про букву **С**.

Соняха хвалила «ес»:
— Ти — як сонечко увесь!

Г. Джемула

Намалюйте до віршика
картинку.

Читаємо

47

■ Склади	ас-са	крас	акрс
	ос-со	скра	арс
	ус-су	стра	уст
	ис-си	скла	ерс
	іс-сі	мсту	імс
	ес-се	сні	ист

■ Слова	о-са	со-ус
	ро-са	си-нок
	о-ре	сі-но
	мо-ре	не-се
	ко-са	си-то

■ Речення

У Соні коса.
У Семена коса
Семен на сінокосі.

Читаючи, знайдіть слова
й відокремте їх рисочками,
як показано:

К о м а р | с о р о к а ж а р и н а к о р о н а с о л о м а

48

Прочитайте текст.

■ Текст

Немає крил!

— У комара крила, у сороки
крила, у оси крила! А в мене
немає крил, — сумно каже котик.

Що можна сказати котику,
аби втішити його?

Вивчіть скоромовку:

Спить спокійно ситий сом.
Сниться сому сотий сон.

— Оце, дідусю, як почали ми з тобою знайомитися зі звуками та буквами, то всі мені якісь звуки дарують. Сьогодні бджілка звук [з] принесла. Такий собі твердий приголосний звук. А я їй свою пісеньку заспівав: [з-з'], [з-з']. А далі ще й речення придумав: «Знайшла зозуля золоте зернятко». Усі слова зі звуком [з], — мовив Круть.

— А зі звуком [з']? — запитав дідусь.

— Зіна на лузі.

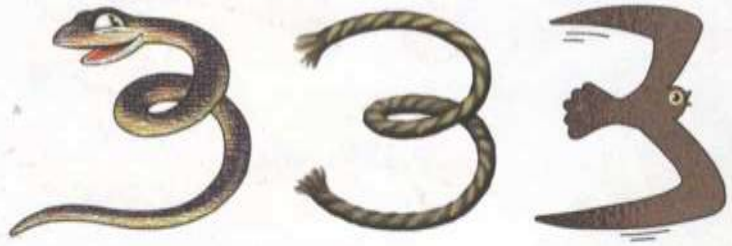
— Молодець, Крутю. А от і букви, якими позначають звуки [з] – [з'], — **З з** (зе).

[з]

З з

— Ой, дідусю, ця буква схожа на цифру три.

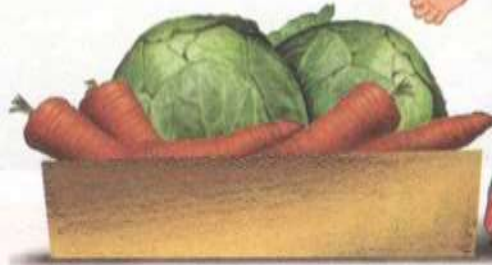
— Подивись, на що ще схожа буква З.

Послухайте вірш про букву З.

Слуха зайчик букву «зе» —
Все, що дасть вона, гризе

Г. Джемела

50

Розгляньте малюнки.
Назвіть предмети
зі звуками [з], [з'] у назвах.

Читаємо

■ Склади	аз-за	краз	арз
	оз-зо	зра	ізн
	из-зи	змо	узк
	уз-зу	зле	ерз
	ез-зе	нзу	озл
	із-зі	змі	изн

■ Слова	ко-за	зо-ло-то	зи-ма
	ро-зум	зе-ле-на	зір-ка

■ Речення **З**олоті сережки в **З**іни.
Золоті руки в тата.

Поясніть значення слова «золоті» у кожному речені.

■ Текст

У лісі

На землі килим із золота. То з клена злетіли листочки. А сосни зелені.

Про яку пору року йдеться?
Які ще дерева зеленіють
цілий рік?

— Який, дідусю, цікавий звук [з], — говорив увечері Круть. — Я його вимовив пошепки й почув [с]. Коза через це перетворилася на косу, слово «ЗОВУ» — на слово «СОВУ»... Чого це воно так?

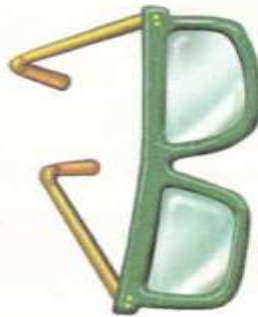
— Про це, Крутью, довідаєшся пізніше, — відповів дідусь.

Прийшов дідусь і показав гномикам букви,
якими позначають звуки [в], [в'] — **В в** (ве).

[в] **В в**

Подивіться,
на що схожі ці букви.

53

Послухайте
віршик.

- Що це робить буква «**ве**»?
- У траві **волошки рве**.

Г. Джемуга

Читаємо

■ **Склади** ав-ва ов-во ув-ву ев-ве ив-ви ів-ві

■ **Слова** ко-ро-ва во-ро-на в'уз-лик ви-ніс ви-вів

Прочитайте слова, як показує стрілка.

з о р і
о р а в
р а н а
І в а н

р о с а
о р е л
с е л о
а л о е

Знайдіть у кожному рядку зайвого.

1. Мають чотири ноги:

корова, ворона, коза, ослик, кролик.

2. Мають крила:

комар, метелик, лелека, ластівка, сова, вітер.

54

■ **Речення** Ворона і сорока жили в місті.
За озером росте велика ялина.

Прочитайте текст.
Поясніть, що в ньому не так?

■ **Текст**

Коло телевізора Валик і котик. Валик мурчав, котик смакував тортика.

Мама вимкнула Валика, винесла з кімнати телевізор, а коту принісла книжку.

Виправте текст.
Як ви гадаєте, чому мама так вчинила?

Урок 18

55

Сьогодні видався напрочуд гарний день і Круть із дідусем побували в зоопарку. Дома Круть дістав свою розмальовку і сказав:

— Як добре, що я вже знаю букви! Зараз попідписую картинки!

Він зробив це так:

— А прочитай-но, що в тебе вийшло, — попросив дідусь.

— Лос, олен, лан, рис, кің. Щось не те, дідусю, — здивовано мовив Круть.

— Правильно, Крутю, — ми ці слова на кінці вимовляємо м'яко, а ти м'якість не позначив.

— А як це зробити?

— Щоб навчитися це робити, ми з тобою маємо познайомитися ще з однією буквою. Зветься вона знаком м'якшення, а виглядає ось так: **ь**.

Що вона тобі нагадує?

— Ніжку в черевичку.

— А тепер подивися, якою бачить її художник.

ь

56

— Так ось ця буква, Крутю, допоможе нам навести лад у словах. Дописав Круть знак м'якшення на кінці слів і став учитися читати.

лось олень лань рись кінь

— Тепер слова звучать, як потрібно, — мовив Круть.

— Так, бо ж знак м'якшення позначає м'якість приголосних звуків на кінці слів, перед буквами приголосних звуків у середині слова та ще перед О.

Читаємо

тінь осінь сіль лінь-ки синь-ка
вужь-кі льон у ньо-му сьо-ме

Прочитайте й порівняйте значення слів кожної пари.

Син — синь, галка — галька, булка — булька.

— Коли з'явився у словах знак м'якшення, вони стали інші предмети називати: лан на лань перетворився, а рис став твариною. Цікавий цей знак м'якшення, хоч і звука ніякого не позначає!

— Недарма ця буква про себе каже так:

Хоч ні звука, та однак
Дуже я важливий знак.

— У моєму імені також є буква «знак м'якшення», — зрадів Круть, і написав своє ім'я.

Гномик дібрав ще кілька слів зі знаком м'якшення.

Зробіть це й ви!

Круть

Прочитайте слова.

ін-інь	лінь	кінь	
іл-іль	кріль	кіль-ка	ку-льок
ул-уль	руль	куль-ка	у ньо-му
ол-оль	роль	ко-роль	сльо-за

57

■ Слова

З'єднайте слова з відповідними малюнками.

льон мальва форель карась окунь журавель

■ Текст

На ставку

Івась та Олесь завітали на ставок.

— Колись тут великі раки велись, — каже Олесь.

— Колись, може, велись, а зараз — тільки карась та окунь, — мовить Івась.

Стали на камінь. Олесь тільки руку вниз, та зразу в крик!

Що могло трапитися з Олесем? Розкажіть.

Круть приготував для Сидя завдання: вписати, де треба, знак м'якшення.

Зробіть це й ви в такій послідовності:

Лосос, низко,
синому, корол,
малва, слизко.

- 1) вимовте слово;
- 2) виділіть звук, який чується м'яко;
- 3) порівняйте звучання й запис слів;
- 4) поставте, де потрібно, знак м'якшення.

— Ну що, Крутю, — запитав увечері дідусь — ти все вже знаєш про звук «знак м'якшення»?

— Ти все жартуєш, дідусю. Ніякий це не звук. Це буква, щоб позначати м'якість приголосного звука на кінці слова, перед приголосним та перед о. А звуків вона не позначає.

Урок 19

59

Круть із Сидем малювали й чекали на дідуся. Він повернувся з магазину, і Круть став виймати з його сумки покупки.

— О, батон, банани, бублики — ти, дідуся, мабуть спеціально вибирав лише ті продукти, назви яких починаються зі звуку [б]! Та ще в слові «бублики» таких звуків два!

— А що ти, Крутю, можеш сказати про звук [б]?

— Те, що він твердий, що в нього є м'яка пара [б'] у словах «біжу, білий, собі...»

— Молодець, Крутю. Пропоную погратися.

Став дідусь гномикам слова називати.

Круть ловив слова із твердим звуком [б], а Сидь — із м'яким звуком [б']. А слова були такі:

білка, булка, барс, собака, робітник,
любі, чобіт, чоботи, гриби, любить.

Які слова впіймав Круть, а які — Сидь?

— Позначають звуки [б], [б'] букви **Б б** (бе).

[б] **Б б**

Подивіться,
на що вони схожі.

60

Послухайте вірш.
Вивчіть його.

**Букваря відкрила «бе»
І побачила себе.**

Г. Джемула

■ Склади	аб-ба	обр	бро
	об-бо	імб	бмі
	уб-бу	сбу	мбо
	еб-бе	ужб	жбу
	иб-би	ерб	рбе
	іб-бі	абл	лба

■ Слова	ри-ба	бо-лить	бук-ва	бе-ру
	зби-рав	біль	бра-ти	бок-сер
	бра-тик	бокс	бра-ті	біб

Прочитайте
та вивчіть
скоромовку.

Баран бив у барабан.

Скоромовку читайте кілька разів, щоразу прискорюючи темп: повільно, швидше, ще швидше. Можна читати тихо, голосно, дуже голосно.

Прочитайте слова.
Яке з них зайве? Чому?

Береза, клен, кульбаба, верба.

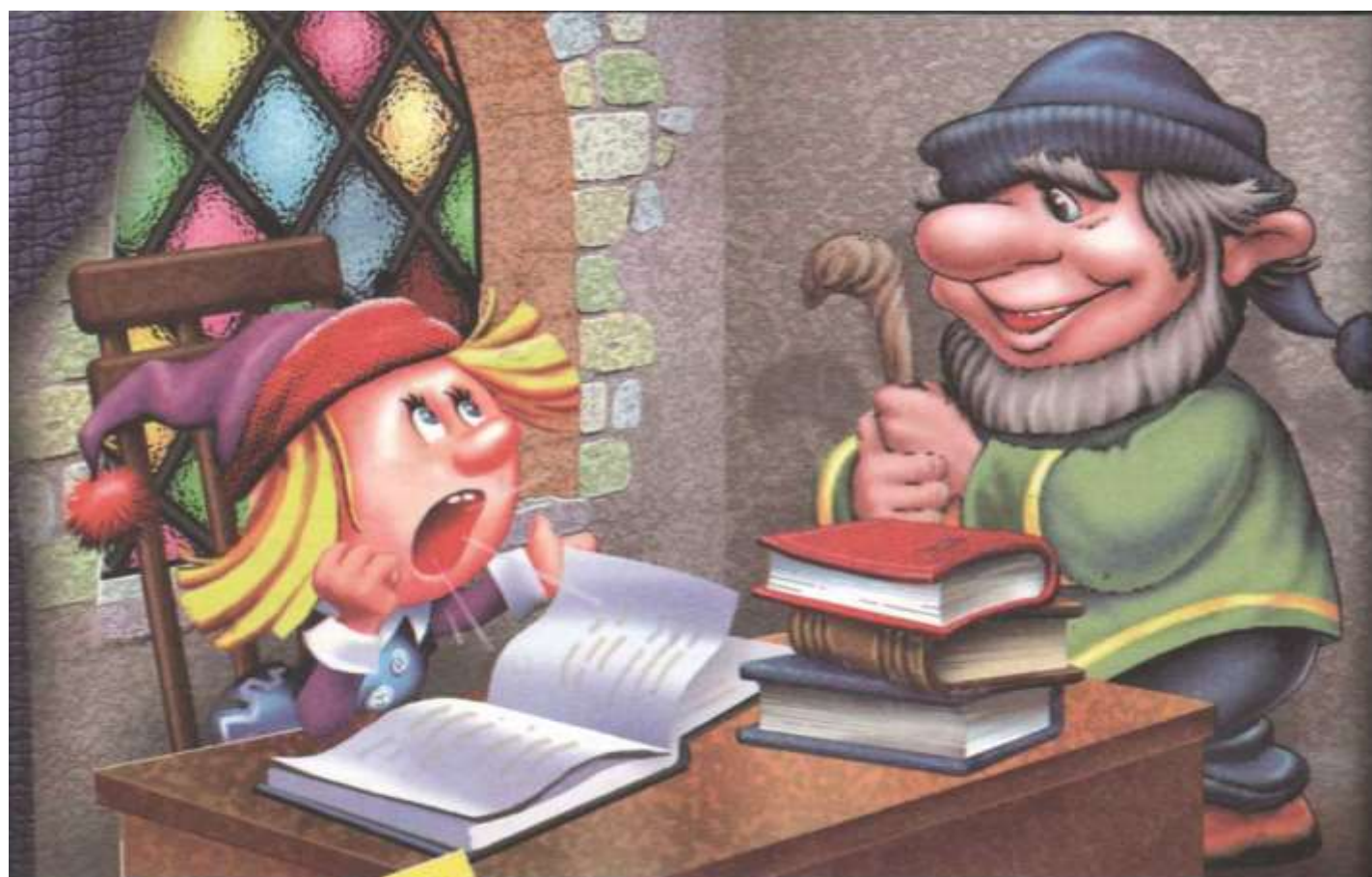
■ Текст

Рибка

На балконі акваріум.
Живе в ньому золота рибка.
Стереже рибку кіт Барсик.

Чому кіт стереже рибку?
Як він це робить? Розкажіть.

Круть голосно читав слова:

балка, бити, гриб, бере, бік.

— Чого ти так голосно, Крутю? — запитав дідусь, — ти їх пошепки прочитай!

Спробуйте й ви!

— Ой, дідусю, у мене вийшли зовсім інші слова: палка, пити, грип, пере, пік.

— Який же це звук у словах помінявся?

— [б] — на [п], [б'] — на [п'].

— Це тому, що ці звуки парні. Звуки [б], [б'] — дзвінкі, а звуки [п], [п'] — глухі.

— Як ти знаєш, дідусю?

— А ти, Крутю, закрив вуха пальцями й вимов ці звуки.

— Коли я вимовляв [б], [б'] — вони голосно звучали в голові, а [п], [п'] — чути дуже глухо.

— А ще, Крутю, перевірити, дзвінкий звук чи глухий, можна так: постав пальці на те місце на горлі, де є виступ («адамове яблуко»). При вимові дзвінкого звука воно дрижить, вібрує, бо дзвінкий звук напружує голосові зв'язки, змушує їх працювати. А при вимові глухого звука горло спокійне (зв'язки відпочивають).

— О, то я зараз перевірю, якими були вивчені раніше приголосні звуки!

Ось що вийшло

[б], [б'], [в], [в'], [з], [з'], [ж], [ж'],
[л], [л'], [м], [м'], [н], [н'], [р], [р'] — дзвінкі.
[к], [к'], [с], [с'], [т], [т'], [п], [п'] — глухі.

— А які з них парні? Перевір, вимовляючи дзвінкі приголосні пошепки.

Ось які пари вийшли в Крутя:

[б]–[п], [б']–[п'], [з]–[с], [з']–[с']

А що вийшло у вас?

— Ось так, Крутю, виглядають букви на позначення звуків [п], [п'] — П п (пе).

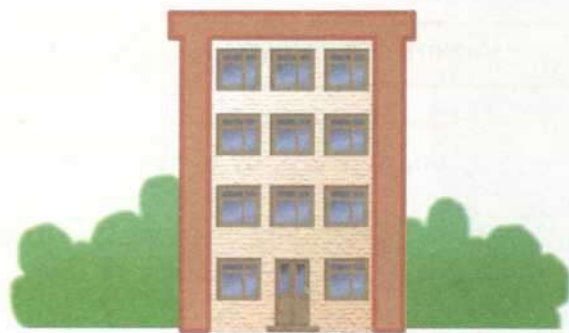
[п] П п

63

— Ой, дідусю, ця буква нагадує мені турнік для підтягування.

— Справді! Подивися, на що ще вона схожа.

Послухайте віршик
про букву П.

Виплітати без гачка
Вчиться «пе» у павучка.

Г. Джемела

Читаємо

■ **Склади** ап–па кпо осп оп–по про . апр
ип–пи спи ипр уп–пу спі ірп
еп–пе пли упт іп–пі пну енп

■ **Слова** пальто поліно письмо пустун
пенал пісок Пилип потоп

Прочитайте слова,
знайдіть зайве.

Пилип, Петро, Поліна, Павло.
Пелікан, півень, пава, павук.

64

■ **Текст** **Малі й великі**

Пилипко та Бориско принесли з лісу
липку та берізку. Липка та берізка маленькі,
а Пилипко та Бориско великі. Брати поли-
вали та обкопували липку та берізку.

Минули роки. Виросли липка та берізка.
Виросли Пилип та Борис.

Як ви гадаєте,
хто тепер
вищий —
хлопці
чи дерева?

Вивчіть скоромовку.

У Пилипа поліно з липи.

— Дідусю, перевір, будь ласка, як я букви знаю, — попросив
Круть.

— Гарзд, — погодився дідусь. — Дивися на букви й обводь ті,
які я називатиму.

О С У Т К В З Н Р Л Ь Ж П І Е М И

Перевірте
себе й ви!

Урок 21

65

— Ми із Сидем, дідусю, — похвалився Круть, — сьогодні гномика Грая дражнили:

Граї не знає, як на сміх,
Де горох, а де горіх.

Так весело було!

— Ну, Крутю, Граї ще дуже маленький, може цього не знати. А весело — це коли всім весело, а Граї, я думаю, не веселився. Так, Крутю?

— Твоя правда.

— Ви б краще його навчали, а то смієтеся. Він вас он уже навчив.

— Ми більше не будемо дражнитися. А чого ж він нас навчив?

— По-перше, що дражнитися негарно, а по-друге, у дражнилці про Грая аж три слова починаються однаковим звуком. Які це слова?

— Граї, горох, горіх!

— Правильно, Крутю. А тепер розкажи про цей звук.

— Звук [г] — приголосний, твердий, дзвінкий, а м'яка пара — [г'] — гілка, гіркий. Глухі пари — [х] та [х'].

— Молодець, Крутю! Запам'ятай букви на позначення звуків [г] та [г'] — Г г (ге).

[г]

Г г

Погляньте,
на що схожа
буква Г.

66

Послухайте віршик
про букву Г.

Буква «ге» знайшла горіх:
Вистачить його на всіх!

Вивчіть віршик, намалюйте горіх.
З ким поділиться буква?

Читаємо

■ Склади

аг – га

гну

угр

ог – го

гро

егл

иг – ги

лги

інг

уг – гу

жгі

ожг

ег – ге

мге

игт

іг – гі

глі

ірг

Знайдіть ці склади
у словах.

гараж гора ноги гумор бегемот гірко

■ Речення

Поясни значення слова «грати» в кожному реченні.

Гена грав на .
Ганна та Ольга грали в лото.

■ Текст

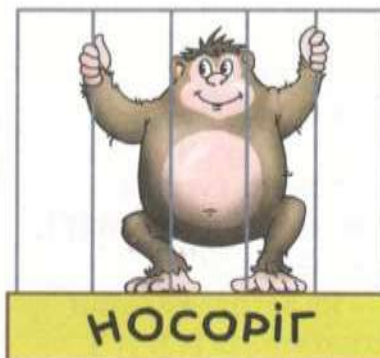

Зоопарк

У зоопарку багато тварин.
Там бегемоти, слони, носороги, кенгуру.
Усім весело коло кліток із мавпами
та папугами.

Чому весело саме біля мавп та папуг?

Прочитайте.
Чи правильні підписи на клітках?

— Що ти запам'ятав, Крутю, про сьогоднішні звуки та букви?

— Букву «ге» я, дідусю, вже добре знаю.

Знаю й те, що вона позначає звуки [г] та [г'].